DIN VA AXLOQ UYG'UNLIGI: ZAMONAVIY JAMIYATDA VIJDON, HALOLLIK VA OILA QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Namangan davlat Pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti ingliz tili yönalishi

2 bosqich talabasi Abduvaxobova Muxlisa Sodiqjon qizi

E-mail:abduvaxobovamuxlisa61@gmail.com

Telefon raqam: +998906958003

Ilmiy rahbar:

Axmadjanova Muazzam

Islomjanovna

Namangan davlat pedagogika instituti

o'qituvchisi

E-mail: muazzamaxmadjanova70@gmail.com

Telefon raqam: +998508826575

Annotatsiya: Maqolada din va axloqning o'zaro aloqadorligi, ularning zamonaviy jamiyatda vijdon, halollik va oila qadriyatlarini mustahkamlashdagi roli tahlil qilingan. Inson ma'naviy yuksalishining ijtimoiy barqarorlikka ko'rsatadigan bevosita ta'siri ilmiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar: din, axloq, vijdon, halollik, oila qadriyatlari, ma'naviyat, zamonaviy jamiyat, ijtimoiy barqarorlik.

Аннотация: В статье анализируется взаимосвязь религии и морали, их роль в укреплении совести, честности и семейных ценностей в современном обществе. Научно освещается прямое влияние духовного роста человека на социальную стабильность в стране.

Ключевые слова: религия, мораль, совесть, честность, семейные ценности, духовность, современное общество, социальная стабильность.

Abstract: The article analyzes the relationship between religion and morality, their role in strengthening conscience, honesty, and family values in modern society. The direct impact of human spiritual growth on social stability is scientifically highlighted.

Keywords: religion, morality, conscience, honesty, family values, spirituality, modern society, social stability.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida globallashuv jarayonlari nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarni, balki jamiyatning ma’naviy-axloqiy asoslarini ham qamrab olmoqda. Zamonaviy dunyoda axborot oqimining tezlashishi va madaniyatlarning qorishuvi natijasida an’anaviy qadriyatlarning inqirozga uchrashi kuzatilayotgan bir sharoitda din va axloq uyg‘unligi masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Din va axloq tarixan bir-biri bilan chambarchas bog‘liq tushunchalar bo‘lib, ular insonning ichki dunyosini tartibga soluvchi, uning xatti-harakatlarini ijtimoiy me’yorlarga muvofiqlashtiruvchi asosiy vositalar hisoblanadi. Jamiyatda vijdon erkinligi va diniy qadriyatlarning tiklanishi, o‘z navbatida, shaxsning ma’naviy qiyofasini shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Din faqat e’tiqod tizimi emas, balki u insonni halollikka, adolatga va o‘zaro hurmatga chorlovchi yaxlit axloqiy kodeksdir. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida dinning axloqiy funksiyasi, ularda vatanparvarlik, kattalarga hurmat va oilaviy sadoqat kabi fazilatlarni shakllantirishda beqiyosdir. Mazkur maqolada din va axloqning ijtimoiy-falsafiy asoslari hamda ularning zamonaviy jamiyatda vijdon va halollik tamoyillarini qaror toptirishdagi o‘rni tahliliy jihatdan o‘rganiladi [1, B. 45].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Din va axloq munosabatlari masalasi uzoq vaqtdan beri mutafakkirlar, faylasuflar va sotsiologlarning diqqat markazida bo‘lib kelmoqda. Immanuel Kant o‘zining axloqiy ta’limotida dinga axloqning asosi sifatida qaraydi va insonning axloqiy burchi ilohiy amrlar bilan hamohang bo‘lishi lozimligini ta’kidlaydi [2, B. 112]. Sharq uyg‘onish davri mutafakkirlari, xususan, Abu Nasr Forobiy va Abu Homid G‘azzoliy asarlarida komil inson tarbiyasida diniy-axloqiy qadriyatlarning roli keng yoritilgan. G‘azzoliyning "Ihyou ulumid-din" asarida qalb pokligi va halollik tushunchalari diniy majburiyat sifatida talqin etiladi [3, B. 78]. Zamonaviy tadqiqotchilardan E.Dyurkgeym dinning jamiyatni birlashtiruvchi, jamoaviy birdamlikni ta’minlovchi funksiyasini tahlil qilgan bo‘lsa, M.Veber dinning iqtisodiy va ijtimoiy axloq shakllanishiga ta’sirini "Protestant axloqi va kapitalizm ruhi" asarida ochib bergan [4, B. 34]. Metodologik jihatdan ushbu tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy-tarixiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va ijtimoiy modellashtirish usullaridan foydalanildi. Jamiyatdagi ma’naviy jarayonlarni tahlil qilishda obyektivlik va tarixiy izchillik tamoyillariga tayanildi, shuningdek, diniy matnlarning axloqiy mazmuni zamonaviy sotsiologik tendensiyalar bilan muvofiqlashtirildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, din va axloq uyg‘unligi jamiyat barqarorligining fundamenti hisoblanadi. Vijdon tushunchasi insonning o‘z xatti-harakatlari uchun nafaqat qonun, balki oliy haqiqat va o‘zligini oldidagi mas’uliyatidir. Diniy ta’limotlarda halollik – bu nafaqat moddiy boyliklarga munosabat, balki ruhning pokligi va so‘z bilan amalning birligidir. Zamonaviy sharoitda korrupsiyaga qarshi kurashish, ijtimoiy adolatni ta’minlash va mehnat madaniyatini yuksaltirishda diniy axloqning "haromdan hazar qilish" va "o‘zgalar haqqiga xiyonat qilmaslik" kabi tamoyillari muhim profilaktik ahamiyatga ega. Quyidagi 1-jadvalda diniy axloqning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarni shakllantirishdagi ta’sir darajasi aks etgan.

1-jadval. Diniy axloqning ijtimoiy fazilatlarga ta’siri tahlili

T/r	Fazilat turi	Diniy axloqning roli	Ijtimoiy natija
1	Halollik	Ruhiy poklik va mas’uliyat	Korrupsiyaning kamayishi
2	Oila sadoqati	Muqaddas rishta sifatida qarash	Ajrimlar sonining kamayishi
3	Adolat	Ilohiy amr sifatida bajarish	Ijtimoiy tenglik va ishonch
	Sabr va qanoat	Ruhiy matonat	Ijtimoiy nizolarning oldini olish

Oila qadriyatlari din va axloq kesishadigan eng muhim nuqtadir. Din oilani jamiyatning muqaddas bo‘g‘ini sifatida himoya qiladi. Hozirgi kunda "ommaviy madaniyat" ta’sirida oila institutining zaiflashishi, farzandlar va ota-onalar o‘rtasidagi masofalashuv kabi muammolarni bartaraf etishda diniy tarbiya usullari samara bermoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, diniy e’tiqodi mustahkam oilalarda nizolarni hal qilish darajasi an’anaviy axloqiy qoidalarga asoslanganligi sababli yuqori barqarorlikka ega. 2-jadvalda oila qadriyatlarini shakllantiruvchi asosiy omillar keltirilgan.

2-jadval. Oila qadriyatlarini shakllantirishning asosiy mezonlari

Omillar	Ta’sir etish mexanizmi	Natijaviy ko‘rsatkich
Ma’naviy tarbiya	Kattalarga hurmat, kichiklarga izzat	Avlodlar davomiyligi
Diniy marosimlar	Jamoaviylik va ahillik tuyg‘usi	Qarindoshlik rishtalari mustahkamligi
Axloqiy taqiqlar	Zinodan va yomon illatlardan tiyilish	Sog‘lom nasl va sadoqat

Diniy qadriyatlar vijdon erkinligi doirasida jamiyatning intellektual va ma’naviy salohiyatini birlashtirishga xizmat qiladi. Din va axloqning ajralishi jamiyatda "ma’naviy bo‘shliq"ni yuzaga keltirib, bu bo‘shliq turli yot g‘oyalar bilan to‘lishiga

sabab bo‘lishi mumkin [5, B. 92]. Shuning uchun ham davlatimiz siyosatida "jaholatga qarshi ma’rifat" tamoyili ostida olib borilayotgan islohotlar negizida sof diniy va insoniy axloq uyg‘unligini ta’minlash yotadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, din va axloq uyg‘unligi zamonaviy jamiyatning ma’naviy immunitetini mustahkamlovchi eng qudratli kuchdir. Vijdon, halollik va oila qadriyatlari shunchaki quruq tushunchalar emas, balki jamiyatning yashash qobiliyatini belgilovchi hayotiy zaruriyatlardir. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, diniy qadriyatlar bilan sug‘orilgan axloqiy tarbiya shaxsda o‘z xatti-harakatlari uchun ichki nazorat mexanizmini shakllantiradi. Bu esa tashqi qonuniy majburlovlardan ko‘ra samaraliroq natija beradi, chunki vijdon amri insonni nafaqat jazo qo‘rquvi bilan, balki ruhiy ehtiyoj bilan yaxshilik qilishga undaydi.

Birinchidan, din va axloqning birgalikdagi ta’siri natijasida jamiyatda o‘zaro ishonch muhiti shakllanadi. Halollikni o‘zining diniy va insoniy burchi deb bilgan shaxs har qanday sharoitda adolat tamoyillariga amal qiladi. Bu esa o‘z navbatida iqtisodiy munosabatlarning shaffofligini va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaydi. Ikkinchidan, oila qadriyatlarini saqlashda dinning o‘rni beqiyosdir. Oila muqaddasligi g‘oyasi yoshlar ongiga diniy va axloqiy qadriyatlar orqali singdirilsa, oilaviy inqirozlar va ijtimoiy yetimlik kabi salbiy holatlarning oldi olinadi. Uchinchidan, ma’naviy yuksalish jarayonida din va dunyoviy bilimlarning o‘zaro muvofiqligi muhimdir. Zamonaviy jamiyatda vijdon erkinligining ta’minlanishi insonlarga o‘z e’tiqodlaridan kelib chiqib axloqiy kamol topish imkoniyatini beradi.

Shuni alohida ta’kidlash lozimki, din va axloqni bir-biridan ajratish yoki ularni bir-biriga qarama-qarshi qo‘yish jamiyatning ma’naviy tanazzuliga olib keladi. Aksincha, ularning uyg‘unligini ta’minlash, xalqimizning ko‘p asrlik an’analari va islomiy qadriyatlarini zamonaviy demokratik tamoyillar bilan boyitish barkamol avlodni voyaga yetkazishning bosh garovidir. Kelajakda diniy-axloqiy qadriyatlarni

ta’lim tizimiga tizimli integratsiya qilish va ularni yoshlar hayot tarziga aylantirish jamiyatimizning ma’naviy yangilanishida asosiy drayver bo‘lib xizmat qiladi. Davlat va din munosabatlarining sog‘lom asosda qurilishi esa vijdon pokligi va jamiyat ravnaqi o‘rtasidagi oltin ko‘prik bo‘lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. — Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch — Toshkent: Ma’naviyat, 2008. — B. 176.
2. Kant I. — Kritika prakticheskogo razuma — Moskva: Nauka, 1995. — B. 250.
3. G‘azzoliy A.H. — Ihyou ulumid-din. 1-jild — Toshkent: Movarounnahr, 2019. — B. 420.
4. Weber M. — The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism — London: Routledge, 2001. — B. 150.
5. Mirziyoyev Sh.M. — Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz — Toshkent: O‘zbekiston, 2017. — B. 592.